

University of Groningen

Meaningful and rule-guided behaviour

Mackor, A.R.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1997

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Mackor, A. R. (1997). *Meaningful and rule-guided behaviour: A naturalistic approach. A teleofunctional argument against the alleged gap between the natural and the social sciences.* [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

BETEKENISVOL EN REGELGELEID GEDRAG: EEN NATURALISTISCHE BENADERING

Een teleofunctioneel argument tegen de vermeende kloof tussen natuur- en sociale wetenschappen

1. Naturalisme versus interpretationalisme

In dit boek staat een belangrijk thema van de wetenschapsfilosofie en de filosofie van geest centraal: de aard van de intentionele psychologie en haar relatie tot de natuurwetenschappen. De behandeling van dit thema in dit boek vindt echter zijn oorsprong in de rechtsfilosofie en wel in H.L.A. Harts onderscheid tussen interne en externe gezichtspunten ten aanzien van menselijk gedrag.

Volgens Hart wordt het interne gezichtspunt ingenomen door diegenen (met name leden van een groep) die elkaars gedrag niet alleen beschrijven en verklaren maar dat ook, primair zelfs, evalueren. Het gematigd externe gezichtspunt daarentegen is het 'hermeneutische' perspectief van de onderzoeker die gedrag beschrijft en verklaart mede in termen van regels en redenen. Het extreem externe gezichtspunt, ten slotte, is het natuurwetenschappelijke of behaviouristische perspectief van de onderzoeker die uitsluitend 'zintuiglijk waarneembaar' gedrag bestudeert en de betekenis en het regelgeleide karakter buiten beschouwing laat. Hart betoogt nu dat we, als we menselijk *sociaal* gedrag bestuderen, een gematigd externe gezichtspunt moeten innemen.

Het onderscheid tussen deze drie gezichtspunten is sinds het verschijnen van Harts 'The Concept of Law' (1961/1982) een belangrijk thema geweest in de rechtsfilosofie. De discussie gaat met name over de preciese aard van de gezichtspunten en hun onderlinge relatie. De meeste hedendaagse rechtsfilosofen onderschrijven Harts opvatting dat een extreem externe, natuurwetenschappelijke, benadering van menselijk handelen onmogelijk is, of althans geen interessante beschrijvingen en verklaringen van menselijk sociaal gedrag oplevert. Bovendien wordt in de rechtsfilosofie vrij algemeen aangenomen dat samenwerking en unificatie van natuur- en sociale wetenschappen onmogelijk is.

De onderbouwing en de houdbaarheid van deze opvatting is het onderwerp van dit boek. Zijn psychologie en de sociale wetenschappen werkelijk autonoom ten opzichte van de natuurwetenschappen? Is samenwerking en unificatie van sociale en natuurwetenschappen onmogelijk? Meer in het bijzonder: kunnen biologische, bijvoorbeeld sociobiologische of biosociale verklaringen van menselijk gedrag worden gegeven, of zijn dergelijke verklaringen op principiële, ontologische of epistemologische, gronden uitgesloten?

In de literatuur worden twee standpunten met betrekking tot deze vraag onderscheiden. Deze worden in het boek met de termen "interpretationalisme" en "naturalisme" aangeduid. *Interpretationalisme*, de opvatting die Hart en de meeste hedendaagse rechtsfilosofen aanhangen, beantwoordt bovengenoemde vraag ontkennend. Het is de opvatting dat het beschrijven en verklaren van betekenisvol menselijk gedrag in termen van redenen en regels fundamenteel verschilt van de (fysische) verklaring van gebeurtenissen in termen van initiële condities en natuurwetten. Er bestaat volgens deze opvatting een principieel verschil tussen de beschrijvings- en verklaringswijzen in de natuurwetenschappen en die in de sociale wetenschappen.

Deze principiële scheidslijn, die grofweg loopt tussen neurofysiologie en intentionele psychologie, onderscheidt wetenschappen die beschrijven en verklaren in termen van *oorzaken* en *natuurwetten*, van wetenschappen die het vocabulaire van *redenen*, *regels* en *betekenissen* hanteren. Als gevolg van dit verschil zouden de sociale wetenschappen autonoom zijn ten opzichte van de natuurwetenschappen. Dit houdt onder meer in dat sociaal-wetenschappelijke beschrijvingen en verklaringen van gedrag niet aangevuld, verbeterd, laat staan gefalsifieerd kunnen worden op grond natuurwetenschappelijke (biologische, fysische) bevindingen.

Tegenover interpretationalisme staat *naturalisme*, het standpunt dat in dit boek verdedigd wordt. Volgens de naturalistische positie zijn menselijk gedrag en mentale toestanden biologische verschijnselen en bestaan er geen principiële verschillen tussen de natuurwetenschappen (in het bijzonder de biologie) enerzijds en psychologie en de sociale wetenschappen anderzijds. Dientengevolge is samenwerking en unificatie wèl mogelijk. De argumentatie voor dit standpunt loopt als volgt.

Hoewel er een belangrijke scheidslijn tussen wetenschappen loopt, dient deze niet tussen intentionele psychologie en neurofysiologie getrokken te worden, maar binnen de natuurwetenschappen en wel tussen fysica en chemie aan de ene kant en

biologie aan de andere kant, uitsluitend met *oorzaken* of zelfs primair betrek

De verschillen die b
scheidlijn resulteren
Samenwerking en un
verbeteren of weer
naturalisten niet slecht

Na bespreking van
wordt vervolgens een
perspectief wordt be
psychologie en de
geëxpliceerd kunne
Aangezien de versch
van laatstgenoemde
de psychologie en
samenwerking en u
bijvoorbeeld in de v

De bevindingen v
'philosophers of mi
sociaal-filosofen, re
slaan tussen de wete
filosofie van de
rechtsfilosofie aan
filosofie, de recht
analyse van regels
relatie tussen intern

2. Overzicht van

Inleiding

Na een globale ui
'persistente' vrag
krijgen.

biologie aan de andere kant. Deze scheidslijn verdeelt wetenschappen die zich uitsluitend met *oorzaken* en *natuurwetten* bezighouden van wetenschappen die óók of zelfs primair betrekking hebben op *biologische functies* en *functionele wetten*.

De verschillen die bestaan tussen de wetenschappen aan 'weerszijden' van de scheidslijn resulteren echter geenszins in de autonomie van die wetenschappen. Samenwerking en unificatie (in de vorm van sturing van onderzoek en aanvullen, verbeteren of weerleggen van beschrijvingen en verklaringen) is volgens naturalisten niet slechts mogelijk maar ook noodzakelijk.

Na bespreking van enkele argumenten voor een interpretationalistisch standpunt wordt vervolgens een naturalistisch standpunt uitgewerkt. Vanuit dit naturalistische perspectief wordt beargumenteerd dat de centrale concepten van de intentionele psychologie en de sociale wetenschappen, 'betekenis', 'redenen' en 'regels', geëxpliceerd kunnen worden in termen van functies en functionele wetten. Aangezien de verschillen tussen fysica en biologie niet resulteren in de autonomie van laatstgenoemde wetenschappen is er *a fortiori* geen sprake van autonomie van de psychologie en de sociale wetenschappen. De conclusie luidt dan ook dat samenwerking en unificatie van met name sociale en biologische wetenschappen, bijvoorbeeld in de vorm van biosociaal of sociobiologisch onderzoek, mogelijk is.

De bevindingen van dit boek zijn niet alleen voor wetenschapsfilosofen en 'philosophers of mind' van belang. Het boek is ook, zelfs primair, bedoeld voor sociaal-filosofen, rechtsfilosofen en sociale wetenschappers. Het doel is een brug te slaan tussen de wetenschapsfilosofie en filosofie van de geest aan de ene kant en de filosofie van de sociale wetenschappen, de sociale wetenschappen en de rechtsfilosofie aan de andere kant. Het belang van dit boek voor de sociale filosofie, de rechtsfilosofie en de sociale wetenschappen ligt met name in de analyse van regels, handelingsverklaringen, interpretatie en betekenis, en van de relatie tussen interne en externe gezichtspunten.

2. Overzicht van de inhoud van het boek

Inleiding

Na een globale uiteenzetting van de probleemstelling worden in paragraaf 4 drie 'persistente' vragen geformuleerd die in hoofdstuk 5 een naturalistisch antwoord krijgen.

- (1) De eerste luidt: 'Wat houdt de stelling dat menselijk gedrag betekenisvol en regelgeleid is precies in?'
- (2) De tweede vraag heeft betrekking op de relatie tussen het zogenaamde interne deelnemersgezichtspunt en het externe toeschouwersperspectief. De vraag luidt: 'In hoeverre dienen wetenschappers rekening te houden met de interne beschrijvingen en verklaringen van gedrag die actoren zelf geven?'
- (3) De derde vraag, ten slotte, luidt: 'Wat is de verhouding tussen natuur- en sociale wetenschappen? Zijn ze autonoom of is samenwerking mogelijk? Hoe verhouden verklaringen in termen van regels en redenen zich tot deductief-nomologische verklaringen in termen van natuurwetten en initiële condities?'

Deel 1. Interpretationalisme:

Psychologie en de sociale wetenschappen als autonome disciplines

Het eerste deel van het boek, dat hoofdstuk 1 en 2 omvat, is inleidend van aard. Lezers die bekend zijn met sociale filosofie, wetenschapsfilosofie en filosofie van de geest kunnen dit deel overslaan en bij hoofdstuk 3 beginnen.

Hoofdstuk 1 *Interpretationalisme versus naturalisme*

In paragraaf 1.1 worden de hoofdlijnen van het interpretationalisme-naturalisme debat geschetst. In paragraaf 1.2 wordt een inleidend overzicht gegeven van twee filosofische opvattingen over de relatie tussen wetenschappelijke disciplines (de reductietheorie en een combinatie van Zandvoorts model van asymmetrisch samenwerkende onderzoeksprogramma's, Dardens en Maulls model van 'interfield theories' en het zogenaamde model van homunculaire analyse).

Een korte uiteenzetting van het interpretationalistische standpunt zoals dat in de filosofie van de sociale wetenschappen wordt verdedigd (1.3), toont aan dat interpretationalisten een aantal *prima facie* plausibele argumenten hebben voor de stelling dat geen van deze theorieën toereikend is om de relatie tussen natuur- en sociale wetenschappen te analyseren en daarmee ook voor hun stelling dat psychologie en de sociale wetenschappen niet slechts verschillen van, maar ook autonoom zijn ten opzichte van de natuurwetenschappen.

Hoofdstuk 2 *Het lichaam*
In hoofdstuk 2 wordt geleverd. Eerst worden sociale wetenschappen van de geest onderzocht. Aansluitend worden de relatie tot hersentoe ontologisch dualisme (2.3.2) en vier soorten rol functionalisme en het interpretationalisme.

Uit deze bespreking zonder meer geïdentificeerd neurofysiologie en problematisch is. In óók in de filosofie van de handen heeft.

Psychologie

In Deel 2 worden toestanden verdedigd.

Hoofdstuk 3 *Teleologie*

In het derde hoofdstuk worden wetenschappen bij de navolging van de punt verschilt van Biologische items chemische eigenschappen zeggen in termen van

Deze bijzondere interessante componenten dezelfde drie kanten van psychologie en

Hoofdstuk 2 *Het lichaam-geest probleem*

In hoofdstuk 2 wordt aanvullende steun voor het interpretationalistische standpunt geleverd. Eerst wordt beargumenteerd dat het probleem dat in de filosofie van de sociale wetenschappen onder het kopje 'verstehen' wordt besproken in de filosofie van de geest onder de noemer van het intentionaliteitsprobleem centraal staat (2.1). Aansluitend worden verschillende perspectieven op intentionele toestanden en hun relatie tot hersentoestanden besproken. In volgorde van bespreking zijn dit: ontologisch dualisme (2.2), type-fysicalisme (2.3.1), eliminatief materialisme (2.3.2) en vier soorten token-fysicalisme, te weten behaviourisme (2.4.1), causale rol functionalisme en teleologisch functionalisme (2.4.2) en Davidsons versie van het interpretationalisme (2.5).

Uit deze bespreking zal blijken dat mentale toestanden en hersentoestanden niet zonder meer geïdentificeerd kunnen worden. Hieruit volgt dat ook de relatie tussen neurofysiologie en intentionele psychologie (natuur- en sociale wetenschappen) problematisch is. In de laatste paragraaf van het hoofdstuk zal dan ook blijken dat óók in de filosofie van de geest het interpretationalisme een aantal sterke troeven in handen heeft.

Deel 2. Naturalisme:

Psychologie en de sociale wetenschappen als biologische disciplines

In Deel 2 wordt een teleofunctionalistische theorie van gedrag en mentale toestanden verdedigd.

Hoofdstuk 3 *Teleofunctionalisme in de biologie*

In het derde hoofdstuk blijft de problematiek van de psychologie en de sociale wetenschappen buiten beschouwing. We richten onze blik op de biologie. In navolging van de filosofe R.G. Millikan wordt betoogd dat biologie op een cruciaal punt verschilt van de fysica en de chemie, namelijk in de wijze van *classificatie*. Biologische items worden niet geïdentificeerd in termen van hun fysische of chemische eigenschappen, maar in termen van hun biologische functie, dat wil zeggen in termen van de *causale rollen waarvoor ze geselecteerd zijn* (3.2).

Deze bijzondere, causaal-historische, wijze van classificeren brengt een aantal interessante complicaties met zich mee. Met name lijken biologische wetenschappen dezelfde drie kenmerken te hebben die vaak als onderscheidend voor de psychologie en de sociale wetenschappen worden beschouwd. Nadat deze

kenmerken (te weten: de centrale rol van een normatief 'functionaliteitsprincipe', de schijnbare afwezigheid van algemene wetten en deductief-nomologische verklaringen, de schijnbare onmogelijkheid van bio-fysische type-identificatie) onderzocht zijn (3.3) wordt de relatie tussen biologische en fysische wetenschappen bekeken. Vruchtbare samenwerking en unificatie blijkt, ondanks enkele belangrijke verschillen, zeer wel mogelijk (3.4). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een opsomming van enkele vragen die beantwoord moeten worden voordat geconcludeerd kan worden dat intentionele psychologie en de sociale wetenschappen hun onderscheidende eigenschappen aan de biologie ontleen en dat derhalve een vruchtbare samenwerking tussen natuur- en sociale wetenschappen mogelijk is (3.5).

Hoofdstuk 4 Teleofunctionalisme in de psychologie

In het vierde hoofdstuk keren we terug naar het intentionaliteitsprobleem, dat wil zeggen naar de vraag wat het betekent dat menselijk gedrag, en de wensen en overtuigingen in termen waarvan we gedrag verklaren, *betekenisvol* zijn. In dit hoofdstuk wordt de stelling uitgewerkt dat wensen en overtuigingen biologische verschijnselen met biologische functies zijn (4.2-4.5). Aansluitend wordt beargumenteerd dat de theorie die van deze stelling uitgaat een plausibele en consistente explicatie oplevert van bepaalde kenmerken van intentionele toestanden die vaak worden gezien als een probleem voor een naturalistische benadering van menselijk gedrag (4.6). Bovendien wordt in dit hoofdstuk uiteengezet hoe de naturalistische teleofunctionalistische theorie de interpretationalistische stelling kan weerleggen dat het beschrijven en verklaren van menselijk gedrag principieel verschilt van natuurwetenschappelijke beschrijvingen en verklaringen omdat gedrag 'radicaal geïnterpreteerd' zou moeten worden (4.7).

Hoofdstuk 5 Drie persistente vragen

In het vijfde en laatste hoofdstuk keren we terug naar de drie 'persistente vragen' die in paragraaf 4 van de Inleiding gesteld werden. Op deze vragen wordt in dit hoofdstuk een naturalistisch antwoord geformuleerd.

- (1) Het antwoord op de eerste persistente vraag ('Wat wil het zeggen dat menselijk gedrag *betekenisvol* en *regelgeleid* is?') luidt dat het betekenisvolle en regelgeleide karakter een gevolg is van het feit dat gedrag een biologisch verschijnsel is dat geclassificeerd wordt in termen van zijn functie (5.2).
- (2) De tweede persistente vraag had betrekking op de aard van en de relatie tussen het *interne en externe gezichtspunt*. Het antwoord op deze vraag luidt

dat, hoewel beschrijvingen in het extern hebben en kunnen worden

- (3) De derde persistente vraag betreft de relatie tussen de biologische en sociale wetenschappen. Het naturalistische antwoord is dat biologische en sociale wetenschappen samenwerken is. Ten slotte wordt de biologische

De conclusie (5.2) is dat een naturalistische benadering van menselijk gedrag progressieve karakter heeft. Deze oplossing biedt voldoende suggesties aan om te zien dat het mogelijk is.

Epiloog Voorbij
Als 'toegift', ten slotte een benadering van menselijk gedrag voor ons beeld aansprakelijk subjeet. De term "autonoom"

dat, hoewel interne concepten een belangrijke rol kunnen spelen in de beschrijving en verklaring van gedrag en dus geïncorporeerd kunnen worden in het externe gezichtspunt, zij in dat opzicht geen geprivilegeerde status hebben en dus in wetenschappelijke context gewijzigd en zelfs geëlimineerd kunnen worden (5.3).

- (3) De derde persistente vraag luidde 'Wat is de relatie tussen *natuur- en sociale wetenschappen*? Hoe verhouden intentionele verklaringen in termen van redenen en regels zich tot causale verklaringen in termen van natuurwetten?' Het naturalistische antwoord luidt dat intentionele verklaringen een species zijn van biologische functionele verklaringen en dat regels een species van biologische wetten zijn. Verder wordt betoogd dat, aangezien fysische en biologische wetenschappen kunnen samenwerken (een stelling die in hoofdstuk 3 onderbouwd is) en aangezien psychologie en de sociale wetenschappen hun onderscheidende kenmerken ontleen aan de biologie, samenwerking en unificatie van natuur- en sociale wetenschappen mogelijk is. Ten slotte worden twee voorbeelden van samenwerking tussen biologische, psychologische en sociologische disciplines gegeven (5.4).

De conclusie (5.5) luidt dat teleofunctionalisme een coherent en progressief naturalistisch onderzoeksprogramma is dat een sterke heuristiek heeft. Het progressieve karakter en de sterke heuristiek blijken uit het feit dat het een oplossing biedt voor verschillende (persistente) filosofische problemen en dat het suggesties aandraagt voor nieuwe soorten onderzoek. Het belangrijkste is echter dat het laat zien dat samenwerking en unificatie van natuur- en sociale wetenschappen mogelijk zijn.

Epiloog Voorbij vrijheid en waardigheid?

Als 'toegift', ten slotte, bespreek ik het *ethische* bezwaar dat de 'biologische' benadering van mensen zoals die in dit boek geschetst wordt, een bedreiging vormt voor ons beeld van de mens als autonoom, waardig en verantwoordelijk en aansprakelijk subject. Ik betoog dat deze stelling op een onjuiste interpretatie van de term "autonomie" berust.